

Lausunto

11.10.2021

Hallintovaliokunta

Viite: Hallintovaliokunnan kokous keskiviikko 13.10.2021

HE 146/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022

Hallintovaliokunta on pyytänyt valtiovarainministeriön asiantuntijaa kuultavaksi hallituksen esityksestä valtion vuoden 2022 talousarvioksi teemalla JulkICT, julkiset palvelut, sähköinen asiointi, Digi- ja väestötietovirasto sekä Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtori. Valtiovarainministeriö toimittaa lisäksi kirjallisen asiantuntijalausunnon.

JulkICT, julkiset palvelut ja sähköinen asiointi

Valtiovarainministeriö ohjaa julkisen hallinnon tietohallintoa, rakenteiden kehittämistä sekä yhteisiä palveluja ja palvelutuotantoa. Lisäksi valtiovarainministeriö ohjaa sähköisen asioinnin ja tietoturvallisuuden yleisiä perusteita ja valmistelee tieto- ja hallintopolitiikkaa sekä näitä koskevaa lainsäädäntöä. Valtiovarainministeriön JulkICT-osasto vastaa mm. julkisen hallinnon tietopolitiikan, tiedonhallinnan ja sähköisen asioinnin yleisistä perusteista, valtion yhteisten tieto- ja viestintätekniisten palvelujen ohjauksesta, turvallisuusverkkotoiminnan ja turvallisuusverkon palvelutuotannon ohjauksesta ja valvonnasta sekä Digi- ja väestötietoviraston ja Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtorin tulosohtauksesta.

Julkisen hallinnon ICT:n yhteisiin ohjaus- ja kehittämistehtäviin on esitetty momentille 28.70.01 Julkisen hallinnon ICT:n ohjaus ja kehittäminen, smr 3 v 14,7 milj. euroa. Määrärahalla tuetaan mm. tiedonhallinnan, yhteentoimivuuden, turvallisuusverkkotoiminnan (TUV) ja viranomaisverkkotoiminnan ohjausta sekä lainsäädännön valmistelua ja toteutetaan pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman mukaisia digitalisaation edistämisen hankkeita. Lisäksi määrärahalla on tuettu Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtorin kustannustehokkuuden ja palveluiden laadun parantamiseksi käynnistetyn muutosohjelman suunnittelua ja toimeenpanoa.

Digitaalisen henkilöllisyyden kehittämisen tavoitteena on luoda kaikille yhteiskunnan palveluissa asioiville yhdenvertaiset mahdollisuudet osoittaa viranomaisen vahvistamia tietoja henkilöllisyydestään digitaalisesti. Passin ja henkilökortin rinnalle luodaan uusi digitaalinen henkilöllisyydestodistus mobiiliratkaisuna, jonka avulla henkilöllisyys osoitetaan ja todennetaan sähköisessä asiointissa ja käyntiasioinnissa. Tavoitteena on, että tunnistautumisen käyttökustannukset laskevat verrattuna tällä hetkellä markkinoilta hankittaviin ratkaisuihin ja sähköisen asioinnin käytön piiriin saadaan kattavammin käyttäjiä.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Valtiovarainministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

Suomen kansallinen valmistelu on samansuuntaista eurooppalaisen digitaalisen identiteetin ja digitaalisen lompakkosovelluksen aloitteen kanssa. Ehdotuksen mukaan EU:n kansalaisille, EU:ssa asuville henkilöille sekä yrityksille luodaan väline tunnistautumista ja henkilöön liittyvien tietojen osoittamista varten. Välinettä voisi käyttää sekä julkisissa että yksityisissä sähköisissä ja muissa palveluissa. Henkilötunnuksen uudistamista jatketaan vuonna 2022 tunnuksia saavien joukon laajentamiseksi ja tunnuksen tietoneutraaliuden varmistamiseksi.

Digitalisaation edistämishjelmalla tähdätään siihen, että vuoteen 2023 mennessä kansalaisilla ja yrityksillä on käytössään laadukkaat, kattavat ja saavutettavat digitaaliset julkiset palvelut. Lisäksi parannetaan digitaalisten julkisten palveluiden esteettömyyttä ja yhdenvertaisuuden varmistamiseksi koordinoidaan digituen tarjoamista koko maassa.

Kansallisen tekoälyohjelma AuroraAI:n tuotokset luovat yhdessä kokonaisuuden, jotka tukevat siirtymistä ihmiskeskeisempään toimintaan palvelujen tarjoamisessa tekoälyavusteisesti. Vuonna 2022 ohjelmassa luodaan toimintamalli, joka saattaa palveluiden tarvitsijat sekä palvelujen tarjoajat tekoälyn avulla entistä sujuvammin yhteen. Vuonna 2022 AuroraAI-verkko on kansalaisten, organisaatioiden ja palveluntarjoajien hyödynnettävissä.

Digitaalisen turvallisuuden periaatepäätöstä toimeenpannaan ja digitaalista turvallisuutta edistetään Haukka-ohjelmassa. Kansalaisia, yhteisöjä ja yhteiskuntaa suojataan niiltä riskeiltä ja uhkilta, jotka voivat kohdistua tietoihin, palveluihin ja yhteiskunnan toimintaan digitaalisessa toimintaympäristössä. Vuonna 2022 kehitetään erityisesti kuntien digitaalista turvallisuutta edistäviä toimintamalleja. Kustannustehokas ja jouheva palveluketju vaatii kykyä hyödyntää tietoa sujuvasti eri viranomaisten välillä ja koko yhteiskunnassa.

Valtiovarainministeriö ohjasi Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtoria käynnistämään muutosohjelman vuonna 2020 perustuen palvelukeskusten tuloksellisuusarviointiin ja sidosryhmien havaintoihin toimintojen tuloksellisuudesta sekä niiden tuottavuuden kehittämistarpeista. Muutosohjelma 2020-2022 tavoitteena on toteuttaa toimenpiteitä asiakaslisäärvon, johtamisen, palvelulaadun, palveluvalikoiman, kumppanihallinnan, toimitusvarmuuden ja kustannustehokkuuden parantamiseksi. Muutosten onnistumista seurataan mittaristolla. Vuonna 2022 palvelukeskus jatkaa muutosohjelman toimeenpanoa asetettujen päätavoitteen alueilla. Lisäksi kehitetään ohjausta ja asiakasneuvottelukunnan toimintaa sekä tuetaan toiminnan uudistumista.

Tietopolitiikalla sekä tiedon hyödyntämisen ja avaamisen toimenpiteillä edistetään julkisten tietovarantojen tehokkaampaa hyödyntämistä ja jakamista. Vuonna 2022 mm. tuetaan avoimen datan direktiivin mukaisia arvokkaita tietoaaineistoja hallinnoivia viranomaisia tiedon avaamisessa ja jakamisessa.

Momentin 28.70.40 Turvallisuusviranomaisten viestintäverkot, smr 3 v määrärahaa saa käyttää viranomaisradioverkon ja laajakaistaisen viranomaisviestintäpalvelun ylläpidon ja kehittämisen edellyttämän hintatuen ja alijäämätuen maksamiseen Suomen Erillisverkot Oy:lle tai sen tytäryhtiölle. Momentille esitetään aiempia vuosia vastaavasti 8,1 milj. euron määrärahaa. Julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2022-2025 momentin mitoituksessa on varauduttu tukemaan vuodesta 2023 lähtien myös VIRVE 2.0-hanketta, jossa nykyinen VIRVE-palvelu korvataan uudella viranomaisten aikakriittisen viestinnän mahdollistavalla laajakaistaisella viestintäpalveluratkaisulla.

Digitaalisia järjestelmiä kehitetään yhteistyössä mm. Pohjoismaiden ja Viron kanssa. Hallituksen esitykseen sisältyy momentille 28.01.66 Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja rahoitusosuudet, smr 3 v 1 milj. euron määräraha Viron valtion kanssa perustetun Nordic Institute for Interoperability Solutions -yhdistyksen (NIIS) jäsenmaksuun ja vuodesta 2022 alkaen myös International Council for IT in Government Administration -järjestön (ICA) jäsenmaksuun. NIIS vastaa kansallisen palveluväylän pohjana olevan X-Road -ratkaisun kehittämisestä ja ylläpidosta. ICA on Belgiaan rekisteröity voittoa tavoittelematon globaali järjestö, jossa noin 20 jäsenmaan ylimmät tietohallintojohtajat ja tietohallinnon asiantuntijat

jakavat hyviä käytäntöjä ja kokemuksia digitaalisen teknologian hyödyntämisestä julkisessa hallinnossa.

Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtori

Momenteille 28.20.09 ja 28.20.10 sisältyvät aiempia vuosia vastaavasti Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtorin toimintamenoihin 5 milj. euron ja investointimenoihin 15 milj. euron määrärahat. Palvelukeskuksen bruttomenoiksi esitetään 405,435 milj. euroa ja palvelukeskuksen toimintamenojen 5 milj. euron määräraha mahdollistaa palvelukeskuksen hinnoittelukäytännön edellyttämän liikkumavaran. Palvelukeskuksen toiminnan tavoitteena on, että toiminnan kustannusvastaavuus toteutuu siirtomäärärahakauden aikana ja määräraha tulee käytettäväksi vain, jos asiakasmaksutulot eivät yksittäisenä varainhoitovuonna riitä kattamaan toiminnasta aiheutuvia menoja. Momentin 28.20.10 määrärahaa käytetään palvelukeskuksen ja sen tuottamien palveluiden kehittämis- ja laajennusinvestoinneista aiheutuviin menoihin sekä palvelutuotannon korvausinvestointeihin kuten laite- ja lisenssihankintoihin. Palvelukeskus sisällyttää momentin määrärahan käyttöä vastaavat kustannukset asiakashintoihin. Palvelukeskus tulouttaa määrärahan käyttöä vastaavan määrän useammalle vuodelle jaksoitettuna. Palvelukeskuksen tuloutuksesta kertyvät tulot ovat budjetoituna momentille 12.28.20.

Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtori tuottaa valtionhallinnon toimialariippumattomat ICT-palvelut, jotka ovat asiakastarpeet täyttäviä ja kilpailukykyisiä. Palvelukeskuksen keskeinen tavoite on valtionhallinnon perustietotekniikan yhtenäistäminen ja viraston tärkeimmät tuottavuustavoitteet liittyvät valtion työntekeksen ja digitalisoinnin tarvitsemien työvälineiden ja -ympäristöjen asiakastarpeiden mukaisen ja kustannustehokkaan saatavuuden varmistamiseen. Yhtenäistämisen tuloksena ylläpito on huomattavasti nykyistä helpompaa mahdollistaen sekä kustannustason alenemisen että paremman asiakastytyvyyden. Laajojen kehittämishankkeiden, kuten Tietoturvan kehittämisohjelman ja TUVE-liiketoiminnan kokonaisarkkitehtuurin uudistamisen, arvioidaan aiheuttavan painetta asiakasmaksujen korotuksille tulevina vuosina.

Valtorin Turvallisuusverkkoliiketoiminta tuottaa valtion ylimmän johdon ja yhteiskunnan turvallisuuden kannalta tärkeiden viranomaisten ja muiden toimijoiden yhteistoiminnan edellyttämiä turvallisuusverkon palveluita, jotka täyttävät korkean varautumisen ja turvallisuuden vaatimukset. TUVE-toiminnan keskeisin tavoite on turvata TUVE-palveluiden käytettävyys kaikissa tilanteissa, jotta TUVE-palveluiden käyttövelvoitteen piirissä olevat viranomaiset voivat järjestää toimintansa kustannustehokkaasti TUVE-palveluiden laatuun ja toimivuuteen luottaen.

Digi- ja väestötietovirasto

Digi- ja väestötietoviraston toimintamenoihin momentille 28.30.03 esitetään 55,05 milj. euron määrärahaa ja momentille 28.30.04 vahvan sähköisen tunnistautumisen kustannuksiin 8 milj. euron arviomäärärahaa. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon mm. sote-uudistuksen aiheuttamat lisämäärärahatarpeet ja lisämääräraha, jolla tuetaan digitalisaation avulla erityisesti entisten maistraattipalvelujen ruuhkien purkua. Viraston asiakaspalvelun tilanne on vuoden 2021 aikana ruuhkautunut erityisesti holhoustoimen ja rekisteripalvelujen osalta. Asiasta on esitetty useita kirjallisia kysymyksiä ja laillisuusvalvojat ovat kiinnittäneet asiaan huomiota kanteluja koskeissa vastauksissaan ja kertoneet seuraavansa tilannetta tarkasti. Nykyisten ruuhkien purkamiseksi eduskunta myönsi Digi- ja väestötietovirastolle vuoden 2021 kolmannessa lisätalousarviossa lisämäärärahan ruuhkien purkamiseen. Lisäksi tarvitaan toimia, joilla ruuhkien syntyminen erityisesti edunvalvonnassa ja holhoustoimessa estetään myös tulevaisuudessa, samalla kun asiakasmäärät väestön ikääntymisen myötä kasvavat. Digi- ja väestötietoviraston taloudellinen liikkumavara on vähäinen ja viraston määrärahatilanteeseen on tarvittaessa palattava talousarvion täydennyksen ja lisätalousarvioiden yhteydessä.

Digi- ja väestötietovirasto aloitti toimintansa vuoden 2020 alusta alkaen. Virasto syntyi, kun Väestörekisterikeskus, maistraatit ja Itä-Suomen aluehallintovirastossa toimiva maistraattien

ohjaus- ja kehittämissyksikkö yhdistyvät yhdeksi virastoksi. Digi- ja väestötietovirasto edistää yhteiskunnan digitalisaatiota, turvaa tietojen saatavuutta ja tarjoaa palveluja asiakkaiden elämäntapahtumiin. Viraston tehtävät liittyvät mm. digitalisaation ja tietoturvallisuuden edistämiseen, tietovarantojen kehittämiseen ja tietopalveluihin, asiakirjojen ja sähköisen identiteetin todentamiseen ja varmentamiseen, väestötietojen ylläpitoon sekä elämäntapahtumien vahvistamiseen ja muihin oikeusturvapalveluihin. Viraston asiakkaita ovat kansalaiset, yritykset ja muut organisaatiot kuten julkishallinto.

Jarkko Levasma

ICT-johtaja, ylijohtaja